

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.039>

JEL classification: L10, O31, Q10

UDC: 005.921:636.4:658.589

Марат ІБАТУЛІН

доктор економічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
E-mail: imi_1@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-8765-6261

Богдан ХАХУЛА

доктор філософії в галузі економіки, доцент,
Білоцерківський національний аграрний університет, Україна

Надія СВИНОУС

доктор філософії в галузі менеджменту, асистент,
Білоцерківський національний університет, Україна
E-mail: svnadia94@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-3640-0519

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ СВИНАРСТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ, ЯК ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТА ПРОДОВОЛЬЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРАЇНИ

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена формуванню стратегічних пріоритетів розвитку свинарства у сільськогосподарських підприємствах, як основи інноваційного розвитку галузі та продовольчого забезпечення країни. Вітчизняне свинарство як галузь почало відроджуватися і набуло розвитку. Потужними факторами тиску на неї є постійне зростання вартості кормів, енергоресурсів, ветеринарних послуг. На основі узагальнення результатів дослідження нами обґрунтовано стратегічні пріоритети у розвитку свинарства для кожної із досліджуваних груп сільськогосподарських підприємств – виробників продукції свинарства. Встановлено, що одним з основних чинників, який стримуватиме розвиток свинарства в корпоративному секторі аграрної економіки, як експортоорієнтованої галузі, в найближчій перспективі є складна епізоотична ситуація, викликана проявом АЧС. Така ситуація вимагає від державної ветеринарної та фітосанітарної служби активізації діяльності у проведенні моніторингів і вибіркового контролю на місцях.

Очевидно, що державна підтримка за допомогою субсидування сільськогосподарських товаровиробників, що працюють на технологіях із низькими показниками, високою ресурсомісткістю, не сприяє досягненню ними ефективності виробництва, а лише уповільнює процес їх виходу з галузі, що зумовлює нераціональне витрачання бюджетних коштів.

З метою ефективного розвитку свинарства підприємств корпоративного сектору аграрної економіки необхідно одночасно вирішити низку завдань, а саме: створити інституційні та економічні умови для залучення середніх за показниками ефективності та масштабами виробництва виробників в інноваційно-інвестиційний процес для освоєння в найкоротші терміни ресурсощадних та екологічнобезпечних інноваційних технологій; забезпечити додаткову підтримку підприємств в організації виробництва власного зернофуражу, субсидування будівництва комбикормових заводів та елеваторів, що повністю задовольняють існуючі потреби виробників свинини.

© Марат Ібатулін, Богдан Хахула, Надія Свиноус, 2022

Отримано: 01.12.2022 р.

Рекомендовано до друку: 27.12.2022 р.

Опубліковано: 30.12.2022 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Ібатулін М., Хахула Б., Свиноус Н. Формування стратегічних пріоритетів розвитку свинарства у сільськогосподарських підприємствах, як основи інноваційного розвитку галузі та продовольчого забезпечення країни. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 4. С. 39-49. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.039>

Ефективність використання фінансових ресурсів як бюджетних асигнувань повинно здійснюватися на основі загальнодержавної та регіональних програм розвитку свинарства із зазначенням джерел фінансування та прогнозних індикаторів розвитку галузі.

Ключові слова: свинарство; інновація; виробництво; державна підтримка; сільськогосподарське підприємство.

Вступ

Для України свинарство є традиційною галуззю тваринництва, роль якого підвищилася на початку ХХ ст. – період стрімкого розвитку міст і міських агломерацій. У плановій економіці ця галузь свинарства була централізованою та вертикально організованою, однак екстенсивний характер розвитку й жорстка система управління не сприяли ефективному її розвитку, наслідком чого став дефіцит продукції свинарства наприкінці 1980-х р. Після розпаду Радянського Союзу зникла звична схема господарювання, свиноферми працювали, поступово скорочувалося поголів'я, будівлі комплексів пустували або їх розбирали на будматеріали. За цей період деградував і племінний потенціал галузі. Усі вищеперелічені ознаки у поєднанні зі стрімким зростанням цін на енергоносії, корми, зниженням купівельної спроможності населення дуже негативно позначилися на свинарстві.

Новий етап у розвитку свинарства розпочався з 2001 р., коли підприємці отримали можливість орендувати землю, що створило основу для довгострокових інвестицій і планування стратегії розвитку.

Теоретичні та практичні питання обґрунтування ефективного розвитку сільськогосподарських підприємств з виробництва продукції свинарства є предметом досліджень багатьох учених – економістів. Найбільш істотний внесок у цю область знань зробили такі вітчизняні науковці: В. Герасимов, Л. Гнатишин, Б. Данилів, К. Жадько, М. Ібатуллін, Г. Калетнік, А. Мазур, О. Мазуренко, В. Месель – Веселяк, В. Ніценко, І. Охріменко, С. Приліпко, В. Рибалко, І. Свиноус, В. Топіха та ін. Водночас, незважаючи на значну опрацьованість питань підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств з виробництва продукції свинарства, в нинішніх умовах потребують удосконалення методичні підходи до оцінки ефективності виробництва з

урахуванням принципів сталого розвитку та інноваційності, здійснення модернізації технологічних процесів, упровадження екологічних технологій вирощування свиней, що сприятиме раціональному використанню сформованих ресурсів та збільшенню обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції.

Мета статті

Метою дослідження є розробка медотичних підходів та практичних рекомендацій до розробки стратегічних напрямків розвитку свинарства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Вітчизняне свинарство як галузь почало відроджуватися і набуло розвитку. Потужними факторами тиску на неї є постійне зростання вартості кормів, енергоресурсів, ветеринарних послуг. Однак напругу створює спад попиту на продукцію внаслідок низької купівельної спроможності населення. Як наслідок, вона має високу собівартість і низьку рентабельність [1].

Саме невідкладним завданням є створення умов та проведення комплексу заходів щодо відродження галузі свинарства на основі підвищення інвестиційної привабливості виробництва свинини сільськогосподарськими товаровиробниками різних організаційно-правових форм і приватних інвесторів з метою подальшого нарощування сировинних можливостей галузі, завантаження наявних виробничих потужностей галузі переробки та збільшення ресурсних можливостей даного сектора агропродовольчого ринку.

У сучасних соціально-економічних умовах підприємства, що займаються свинарством, можуть ефективно працювати лише за наявності споживчого попиту на продукцію галузі, який визначає кількість та якість продукту, яку споживачі готові та спроможні купити за поточною ціною [2].

З метою розробки більш обґрунтованої оцінки потенційних можливостей сільськогосподарських підприємств у

підвищенні ефективності виробництва продукції свинарства та відповідно посиленні їхньої позиції на ринку проведемо розрахунки узагальненого показника, що дозволить визначити конкурентну позицію та стратегічні орієнтири їхнього розвитку. Дана обставина вимагає розробки інтегрального показника оцінки ефективності виробництва продукції свинарства, який буде включати в собі: частку підприємств на ринку (в структурі реалізації), у структурі виробництва та поголів'я, індекси собівартості, дохідності, цін, спеціалізації, продуктивності свиней.

На першому етапі розрахуємо первинні індексів співвідношення зазначених натуральних показників по господарствах до середніх по Україні за формулою:

$$I_{ij} = \left(\frac{x_{ij}}{x_i} \right)^p, \quad (1)$$

де I_{ij} – первинний індекс інтегрального показника j -го господарства, визначений за i -ю ознакою; x_{ij} – абсолютне значення i -го

показника j -го господарства; \bar{x}_i – середнє значення i -го показника по Україні. Пр цьому $p = 1$, якщо i -та ознака є стимулятором і $p = -1$, якщо вона є дестимулятором. Як стимулятори нами розглядаються показники продуктивності свиней та ціна. Показник повна собівартість є ознакою дестимуляції.

Відносні показники (спеціалізація, коефіцієнт дохідності, частка ринку) включаємо у розрахунок як первинні індекси.

Інтегральний показник розраховується за формулою:

$$IP_j = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n \left(\frac{x_{ij}}{x_i} \right)^p}, \quad (2)$$

де IP_j – інтегральний показник j -го господарства.

На основі проведення рейтингування суб'єктів господарювання у сфері агробізнесу розподілимо їх на чотири групи: лідери, підприємства з сильною конкурентною позицією, слабкою конкурентною позицією, аутсайтери (табл. 1).

Таблиця 1. Рейтингування сільськогосподарських підприємств за рівнем інтегрального індекса оцінки ефективності (конкурентоспроможності) виробництва продукції свинарства, 2020.

Показники	Кількість господарств у групі	Спеціалізація, %	Частка у поголів'ї, %	Середньодобовий приріст, г
Підприємства-лідери (перші 20) (інтегральний індекс у межах 2,65-4,23)	20	94,1	37,9	579
Підприємства із сильною позицією на ринку (інтегральний індекс більше 2 (без 20 перших підприємств))	41	87,1	9,2	506
Інтегральний індекс більше 2 – всього	61	92,5	47,1	565
Підприємства із слабкою позицією на ринку (інтегральний індекс від 1 до 2)	360	67,4	37,4	486
Підприємства-аутсайтери (інтегральний індекс менше 1)	898	10,7	15,6	231
Усього	100,0	55,1	100,0	484

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.

Розглянемо більш детально особливості організації виробничого процесу на прикладах

окремих сільськогосподарських підприємств, які дають змогу систематизувати найбільш

характерні особливості кожної із виділених груп господарств. Основними рисами лідерів виробників продукції свинарства корпоративного сектору аграрної економіки є: високий рівень концентрації сільськогосподарських тварин (у середньому в розрахунку на 1 господарство припадає близько 60 тис. голів свиней); аналізована група сільськогосподарських підприємств характеризується вузькою спеціалізацією виробничої діяльності; займає майже 50 % у структурі реалізації продукції свинарства сільськогосподарськими підприємствами; закупівельні ціни на її продукцію є високими, що свідчить про відповідність кращим ґатункам реалізованих живих свиней; високий рівень середньодобових приростів є підтвердженням запровадження інноваційних технологій вирощування сільськогосподарських тварин; відносно високий рівень собівартості реалізованої продукції є свідченням суттєвої залежності від купованих матеріальних ресурсів і кормів, головним чином мікроелементів, тощо.

До суб'єктів господарювання виробників продукції свинарства корпоративного сектору аграрної економіки, які мають сильну конкурентну позицію при виробництві продукції свинарства належать сільськогосподарські підприємства, які характеризуються меншим рівнем концентрації поголів'я свиней, високим рівнем продуктивності сільськогосподарських тварин, низьким рівнем собівартості виробництва та реалізації продукції свинарства й прийнятною закупівельною ціною, що в кінцевому результаті забезпечують прибутковість досліджуваної галузі.

Більшість підприємств групи із сильною позицією на ринку мають власні переробні потужності й реалізують м'ясопродукти під регіональними брендами, більшість із них працюють за принципом замкнутого циклу. Прикладом є діяльність ТОВ «Камчатка» Хмельницької області, як незалежне юридично особа. Основною спеціалізацією є рослинництво, хоча кожне із них має ще й додаткову: маточний та відгодівельний свинокомплекс, молочне скотарство, рибицтво і бджільництво.

Важливим напрямком діяльності досліджуваних господарств корпоративного сектору аграрної економіки є мінімізація впливу на навколишнє природне середовище, що є однією із вимог отримання сертифіката НАССР, а це дає можливість експортувати вироблену продукцію до країн ЄС. Так, у 2017 р. у с. Переяславське Київської області Групою компаній «Нива Переяславщини» побудовано сучасні очисні споруди для очищення виробничо-побутових стоків, які відповідають європейським стандартам. Виготовлення, монтаж та встановлення обладнання виконано провідною компанією Європи в даній галузі – «Schneider Abwassertechnik GmbH», Австрія.

Встановлено, що значна увага у підприємствах-лідерах та господарствах із сильною позицією приділяється реалізації програм енергозбереження й підвищення енергетичної ефективності. Так, Групою компанії «Нива Переяславщини» у межах управління енергоефективності побудовано 10 сучасних біокотелень, що працюють на соломі (виробництва компанії «Maskinfabrikken Faust ApS», Данія), які дозволяють повністю відмовитися від використання природного газу, зважаючи на те що використання соломи у 12 разів дешевше ніж використання природного газу [3]. Виробленої екологічно чистої теплової енергії вистачає для обігріву всіх свинокомплексів компанії.

Сільськогосподарські підприємства 3-ї групи характеризуються слабкою конкурентною позицією. Для них характерними є: низький рівень концентрації сільськогосподарських тварин у розрахунку на 1 господарство; відносно низький рівень середньодобових приростів; відносно вищий рівень собівартості реалізованої продукції та нижчий – закупівельної ціни. Проте отримані значення продуктивності тварин, собівартості та ціни забезпечують прибуткове ведення свинарства лише у межах забезпечення простого відтворення. Як свідчить аналіз їхньої діяльності більшість із них є самостійними суб'єктами господарювання, що визначає виникнення проблем зі збутом вирощених свиней та залученням інвестицій для технологічного переоснащення. Нині перед ними постає проблема інтеграції з м'ясопереробними підприємствами,

закладами оптової та роздрібною торгівлі, інвестування в розвиток власних переробних потужностей і фірмової торгівлі. Типовим цієї групи є ФГ «Новий рівень 2006», що розташовано у Закарпатській області. Свиней у господарстві відгодовують за технологією «шведський стил».

Розрахункові дані табл. 1 переконують, що ця група сільськогосподарських підприємств відіграє суттєву роль у забезпеченні продукцією свинарства споживачів внутрішнього ринку (на їхню частку припадає близько 32 %). Очевидно, що дана група у перспективі може підвищити ефективність виробництва й посилити позицію на ринку за умови проведення відповідної технологічної модернізації виробничого процесу. Важливим чинником забезпечення конкурентоспроможності цієї групи підприємств є пошук внутрішніх резервів виробництва, оскільки більшість із них вузькоспеціалізовані на вирощуванні свиней.

До цієї групи також можемо віднести товаровиробників органічної свинини, які одержують невисокі середньодобові прирости та формують невеликі за обсягами пропозиції продукції. Типовим представником даної групи є ПП «Зелена брама», де поголів'я свиней

утримують за унікальною технологією – у напівпогребках, на глибокій підстилці, що відповідає вимогам виробництва органічної продукції.

Решта сільськогосподарських підприємств – виробників продукції свинарства є аутсайдерами (4 група). Більшість із них орієнтуються на задоволення внутрішньогосподарських потреб у продуктах забою свиней. Для них характерними є збитковість виробництва внаслідок низького рівня технології виробництва. На думку більшості науковців, середнє значення середньодобових приростів на вирощуванні та відгодівлі до 400 г не забезпечує прибутковості виробництва [4]. Вважаємо, що внаслідок посилення конкуренції на внутрішньому ринку і підвищення вимог щодо біобезпеки та забою сільськогосподарських тварин підприємства-аутсайдери не спроможні будуть забезпечувати ефективне виробництво свинини.

З метою розробки обґрунтування стратегій розвитку сільськогосподарських підприємств з урахуванням досягнутого ними рівня ефективності проведемо порівняльну оцінку ефективності виробництва продукції свинарства (табл. 2).

Таблиця 2. Порівняльна оцінка показників ефективності виробництва продукції свинарства

Показник	Україна				Німеччина	Данія
	підприємства-лідери	підприємства із сильною конкурентною позицією	підприємства із слабкою конкурентною позицією	підприємства-аутсайдери		
Кількість відлучених поросят на свиноматку на рік, гол.	27,8	24	26,4	19	22,5	25,6
Середньодобовий приріст на дорощуванні, г	494	427	405	376	409	415
Вік досягнення 30 кг, днів	70	80	83	91	73	71
Середньодобовий приріст на відгодівлі, г	800	725	868	559	753	898
Середня забійна маса, кг	114	101	109	119	109	99
Вік досягнення забійної маси, днів	175	178	174	272	175	171
Конверсія корму, кг/кг	2,58	3,01	3,12	3,45	2,92	2,66

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.

Наведені дані у табл. 2 переконують, що основні показники ефективності у підприємствах-лідерах з виробництва продукції свинарства в корпоративному секторі аграрної економіки відповідають показникам країн – провідних виробників продукції свинарства. Ця обставина свідчить про високий технологічний рівень виробничого процесу та конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках.

Водночас простежуються позитивна тенденція до підвищення показників ефективності виробництва свинини в сільськогосподарських підприємствах, які

мають сильну та слабку конкурентну позицію. Дана обставина свідчить про наявність внутрішніх резервів щодо підвищення ефективності виробництва продукції свинарства у вищезазначених категоріях господарств корпоративного сектору аграрної економіки.

На основі узагальнення результатів дослідження нами обґрунтовано стратегічні пріоритети у розвитку свинарства для кожної із досліджуваних груп сільськогосподарських підприємств – виробників продукції свинарства (табл. 3).

Таблиця 3. Стратегічні пріоритети розвитку свинарства по виділених групах сільськогосподарських підприємств

Позиція підприємства	Заходи щодо	
	підвищення ефективності	посилення ринкової позиції
Підприємства-лідери	Залучення додаткових фінансових ресурсів для впровадження інноваційних технологій зберігання та утилізації гною, відходів, природоохоронні заходи; розвиток власної племінної бази; створення та підтримка позитивного іміджу лідера виробництва	Розширення ринків збуту; адаптація умов ведення виробництва до вимог ЄС щодо біобезпеки та благополуччя сільськогосподарських тварин; закріплення переваг лідера; розширення товарних позицій
Підприємства із сильною конкурентною позицією	Залучення додаткових фінансових ресурсів для впровадження інноваційних технологій у виробництво, приготування кормів, переробку сировини, природоохоронні заходи; розвиток власної племінної бази чи в кооперації з іншими виробниками; пошук незайнятого сегмента ринку	Формування цін із урахуванням цін конкурентів; орієнтація до формування довгострокових партнерських відносин із постачальниками, посередниками та іншими контрагентами
Підприємства із слабкою конкурентною позицією	Пошук можливостей щодо інтеграції з племінними господарствами та переробними підприємствами, закладами оптової та роздрібною торгівлі; запровадження інноваційних технологій виробництва; оптимізація виробничих витрат; створення потужностей для забою тварин та первинної обробки.	Формування образу локального продукту на ринку; збереження існуючого сегмента ринку та реалізація можливостей щодо їх розширення; реєстрація локальної товарної марки; переорієнтація на виробництво органічної свинини; розвиток інтеграції та кооперації із представниками перших двох груп
Підприємства-аутсайди	Радикальне переозброєння технологічного процесу виробництва продукції свинарства на інноваційній основі; зниження рівня собівартості за рахунок внутрішніх джерел	Інноваційний спосіб ведення виробництва; пошук ринків збуту; оптимізація використання виробничих ресурсів; створення локального якісного продукту

Джерело: обґрунтовано автором.

Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновок про те, що для всіх груп сільськогосподарських підприємств основним стратегічним пріоритетом є запровадження інноваційних технологій, що сприятиме ефективному веденню свинарства на принципах сталості. Так, технологія визначає рівень інтенсивності й ефективності виробництва, його екологічної безпеки, якості продукції, біологічної та харчової цінності продуктів харчування.

Галузь свинарства має передумови для ведення її суб'єктами ефективного виробництва, що забезпечується біологічними особливостями свиней: інтенсивністю росту, високою відтворювальною здатністю (25–27 порослят за рік від свині). Від однієї свиноматки у рік можна отримати 2,5–3,0 т свинини при витраті кормів до 3 корм. од. на 1 кг приросту [5].

Відомо, що у свинарстві нині використовуються виведені породи високопродуктивних тварин із високими м'ясними якістьми. Разом із тим ці тварини характеризуються нервовою збудливістю, стрес-чутливістю, реакцією на склад кормів і їх збалансованість. Підвищення стійкості свиней до стресів, біологізації технології є першорядними завданнями індустріального свинарства [6]. Подальше нарощення обсягів виробництва свинини вимагає пошуку нових організаційних форм ведення галузі, ресурсозберігаючих технологій утримання та годівлі свиней, більш повного використання нових біотехнічних прийомів у підвищенні життєздатності поголів'я порослят, що дозволить підвищити рентабельність свинарства.

Інтенсивне використання маточного стада – найважливіший резерв підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств–виробників продукції свинарства і значного збільшення обсягів виробництва свинини. Як показала практика, скоротити відтворювальний цикл свиноматки можна за рахунок зменшення підсисного періоду. Нині в провідних вітчизняних господарствах з виробництва свинарства і за кордоном успішно проводять раннє відлучення порослят у 10, 18, 26, 30 днів, що дозволяє отримувати за рік від 2,3 до 2,8 опоросів і 27–35 порослят від свиноматки [7]. Раннє відлучення порослят є

важливим і високоефективним технологічним прийомом не тільки в умовах промислового комплексу, а й у малих фермерських господарствах. Науково обґрунтовано, що найбільш ефективним і технологічно прийнятним терміном відлучення порослят у сільськогосподарських підприємствах є 28–30 днів. Порослята в такому віці добре ростуть і розвиваються. Крім того, підсисні свиноматки практично не втрачають своєї вгодності, а запліднюються на 3–8 день після відлучення порослят.

Сучасні технології свинарства індустріального типу дають змогу в короткі терміни збільшити обсяги виробництва і знизити собівартість свинини. Керувати цим процесом повинні менеджери, які здатні використовувати в тісному поєднанні знання з генетики, кормів, технологій та володіють навичками планування, організації, мотивації і контролю за допомогою сучасних методів, здатні самостійно приймати виважені управлінські рішення. Важливим елементом інноваційного управління є трансферт інновацій у виробництво, тобто просування інноваційної продукції від розробника до споживача [8]. Підвищення економічної ефективності свинарства можливо тільки в умовах реалізації системного підходу до освоєння інноваційних технологій, який передбачає виявлення в кожному конкретному випадку внутрішньогосподарських резервів і можливостей підприємства.

Встановлено, що одним з основних чинників, який стримуватиме розвиток свинарства в корпоративному секторі аграрної економіки, як експортоорієнтованої галузі, в найближчій перспективі є складна епізоотична ситуація, викликана проявом АЧС. Така ситуація вимагає від державної ветеринарної та фітосанітарної служби активізації діяльності у проведенні моніторингів і вибіркового контролю на місцях. Проте систематичної та комплексної роботи у цьому напрямі не ведеться, не забезпечується також наукове обґрунтування проведення протиепізоотичних заходів. У зв'язку із цим необхідно інвестувати проведення заходів в системі біобезпеки сільськогосподарських підприємств з виробництва свинини на основі державно-приватного партнерства.

Одним із стримуючих чинників ефективного розвитку свинарства в сільськогосподарських підприємствах є нестача племінних ресурсів. Тому в Україні необхідно створювати власні племінні ферми, що набагато дешевше, ніж купувати за кордоном племінних тварин, відповідно українські виробники отримають доступ до високоякісної генетичного матеріалу.

Узагальнюючи світовий досвід щодо інструментів державної підтримки, нами систематизовано напрями державної підтримки свинарства за частотою їх використання (від найбільш часто використовуваного інструмента державної підтримки першого рівня до менш поширеного шостого рівня), кожен із яких включає основні види підтримки: 1-й рівень – дотації, субсидування процентної ставки, фінансування наукових досліджень (США, Канада, Нова Зеландія); 2-й рівень – страхування, пільгове кредитування (Естонія, Чехія, Словаччина); 3-й рівень – компенсація матеріальних і виробничих витрат (Угорщина, Румунія); 4-й рівень – регулювання цін (Румунія, Словенія, Угорщина); 5-й рівень – державні інтервенції (Угорщина, Польща, Канада, США); 6-й рівень – преміювання (Румунія).

Вищезазначене вимагає розробки організаційно-економічних заходів щодо підвищення конкурентних позицій вітчизняних виробників, переоцінки ефективності системи державної підтримки галузі. Очевидно, що державна підтримка за допомогою субсидування сільськогосподарських товаровиробників, що працюють на технологіях із низькими показниками, високою ресурсомісткістю, не сприяє досягненню ними ефективності виробництва, а лише уповільнює процес їх виходу з галузі, що зумовлює нераціональне витрачання бюджетних коштів.

З метою ефективного розвитку свинарства підприємств корпоративного сектору аграрної економіки необхідно одночасно вирішити низку завдань, а саме:

- створити інституційні та економічні умови для залучення середніх за показниками ефективності та масштабами виробництва виробників в інноваційно-інвестиційний процес для освоєння в найкоротші терміни ресурсоощадних та екологічнобезпечних інноваційних технологій;

- забезпечити додаткову підтримку підприємств в організації виробництва власного зернофуражу, субсидування будівництва комбікормових заводів та елеваторів, що повністю задовольнять існуючі потреби виробників свинини [9].

Ефективність використання фінансових ресурсів як бюджетних асигнувань повинно здійснюватися на основі загальнодержавної та регіональних програм розвитку свинарства із зазначенням джерел фінансування та прогнозних індикаторів розвитку галузі.

У зв'язку зі складною ситуацією в економіці країни постає завдання розробки критеріїв для надання адресної (грантової) підтримки окремим суб'єктам у сфері агробізнесу – виробникам продукції свинарства. Вважаємо, що із цією метою доцільно запровадити певні критерії відбору інвестиційних проєктів, фінансування яких здійснюватиметься за рахунок коштів державного бюджету, місцевих територіальних громад та приватних інвесторів в межах реалізації регіональної програми розвитку свинарства: сільськогосподарські підприємства повинні мати відповідні управлінські, фінансові, матеріальні ресурси: господарство займається свинарством не менше трьох років; проєктна потужність по новому проєкту повинна бути не нижчою від існуючої; новий інвестиційний проєкт повинен передбачати створення або розширення діючої вертикальної інтеграції. Отже, у фінансуванні заходів, які визначенні в галузевій програмі, зокрема придбання племінних тварин і спермопродукції, модернізація тваринницьких приміщень, можуть взяти участь сільськогосподарські товаровиробники, спроможні за рахунок реалізації програмних заходів підвищити конкурентоспроможність виробництва свинини за рахунок підвищення продуктивності, використання нових технологій, покращення генетичного потенціалу, зміцнення біобезпеки підприємств і створення власної кормової бази.

У межах реалізації загальнодержавної програми підтримки свинарства доцільно передбачити такі дії: спростити узгодження проєктної документації на будівництво й реконструкцію тваринницьких ферм і комплексів при отриманні через комісії в областях часткового відшкодування вартості

понесених витрат щодо завершених у поточному році етапів будівництва та реконструкції. Як свідчить практичний досвід сільськогосподарських товаровиробників – виробників продукції свинарства, нині отримати компенсацію по кредитах для будівництва або реконструкції тваринницьких ферм і комплексів неможливо, оскільки банки через проблеми з АЧС вважають проекти по свинарству ризиковими, не бажають їх кредитувати, а страхові компанії – страхувати по них ризику; Ввести компенсацію відсотків по кредитах на оборотні засоби діяльності діючих підприємств промислового свинарства. Вважаємо, що величина компенсації повинна становити різницю між відсотковою ставкою по короткострокових банківських кредитах і обліковою ставкою Національного банку України; передбачити бюджетну дотацію для виробників свинини, як часткову підтримку скасованої квазіаккумуляції ПДВ. Виробники свинини через скасування квазіаккумуляції ПДВ вже несуть серйозні збитки (зниження ліквідності підприємств, дефіцит оборотних засобів, збільшення окупності інвестиційних проектів) і вимагають альтернативної підтримки. Близько 60 % представників сільськогосподарських підприємств, які займаються свинарським бізнесом, підтримують скасування дотацій на користь зменшення ставки ПДВ на сільськогосподарську продукцію [10]; передбачити часткове відшкодування вартості будівництва та реконструкції підприємств інфраструктури тваринницьких комплексів – технологічних комбікормових заводів і цехів, заводів з виробництва кормів з метою збільшення локалізації власного виробництва кормів; ввести виплату часткового відшкодування вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів щоквартально (а не в кінці року) на підставі заявок, за якими обласними комісіями прийняті позитивні рішення і в міру здачі етапів будівництва та реконструкції в експлуатацію; сформувати відкритий реєстр суб'єктів одержувачів державної підтримки на часткове відшкодування вартості будівництва та

реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, доїльних залів, підприємств (цехів) з переробки і зберігання сільськогосподарської продукції; провести дерегуляцію діяльності комісій, що приймають рішення про виділення державної підтримки (забезпечення обов'язкової участі громадськості у їх складі); вжити заходів щодо законодавчого закріплення на загальнодержавному рівні заборони утримання свиней в господарствах 1–2 компартмента.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Вважаємо, що для виходу галузі свинарства на якісно новий рівень необхідно: провести технологічну модернізацію виробництва продукції свинарства; створити племінну базу, здатну забезпечити якісне комплектування поголів'я товаровиробників продукції свинарства; забезпечити реалізацію державної підтримки щодо впровадження нових технологій через пільгові кредити та інвестування; розширити повноваження органів сільських територіальних громад у частині бюджетного планування; формування відомчих програм; забезпечити пріоритет інтенсивних і ресурсощадних технологій.

Ефективне ведення свинарства вимагає розробки стратегічної програми розвитку, організації скоординованого центру епізоотологічного контролю, удосконалення законодавства, активізації інвестиційної діяльності. Окрім того, розширення сегментів зовнішнього ринку можливо за умови досягнення міжурядових узгоджень регламентів контролю, перш за все з Китаєм. Отже, стратегічні пріоритети товаровиробників свинини у підвищенні ефективності галузі повинні забезпечуватися об'єднаними зусиллями інвесторів, сільськогосподарських підприємств, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування із залученням приватних інвестицій, доступністю кредитних ресурсів, розширенням форм державної підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Збарський В. К., Шпак О. О. Свинарство - ключова галузь у сільському господарстві України. *Агросвіт*. 2016. № 21. С. 8-14.
2. Свиноус І. В. Підгорний А. В. Сучасний стан та проблеми виробництва продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах України *Інноваційна економіка*. 2014. № 6. С. 77-81.
3. Варченко О. М. Особливості формування попиту на продовольство в сучасних умовах. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 50-61.
4. Кіщак І. Т. Тваринництво України у світовому галузевому розвитку. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2015. Вип. 3. С. 10-21.
5. Ібатулін І. І., Чигрин А. І., Отченашко В. В. Практикум із годівлі сільськогосподарських тварин. Житомир: Полісся, 2013. 442 с.
6. Гнатишин Л. Б. Проблеми ефективного розвитку свинарства України. *Держава та регіони: Економіка та підприємництво*. 2019. Вип. 4(109). С. 80-84.
7. Еріксон Д. Американська технологія утримання свиней (від відлучення до забою). *Прибуткове свинарство*. 2015. № 3(27). С. 64-67.
8. Герасимов І., Барановський Д., Хохлов А. Дикие и домашние свинки. Х.: Еспада, 2009. 240 с.
9. Лихач В. Я. Технологічні особливості вирощування поросят. *Тваринництво України*. 2015. № 6. С. 11-13.
10. Гнатишин Л. Б. Тенденції галузі свинарства в організаційній структурі аграрного виробництва. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 33. С. 160-165.

REFERENCES

1. Zbarskyi, V. K., & Shpak, O. O. (2016). Pig farming is a key branch of agriculture in Ukraine. *Agroworld*, 21, 8-14. [in Ukrainian]
2. Svinous, I. V. Pidgornyi, A. V. (2014). Current state and problems of production of pig products in agricultural enterprises of Ukraine. *Innovative Economy*, 6, 77-81. [in Ukrainian]
3. Varchenko, O. M. (2017). Peculiarities of the formation of demand for food in modern conditions. *Actual problems of the economy*, 1, 50-61. [in Ukrainian]
4. Kishchak, I. T. (2015). Animal husbandry of Ukraine in the world industry development. *Herald of Agrarian Science of the Black Sea Region*, 3, 10-21. [in Ukrainian]
5. Ibatulin, I. I., Chygrin, A. I., & Otchenashko, V. V. (2013). *Workshop on feeding agricultural animals*. Zhytomyr: Polissya. [in Ukrainian]
6. Hnatyshyn, L. B. (2019). Problems of effective development of pig farming in Ukraine. *State and regions: Economy and entrepreneurship*, 4(109), 80-84. [in Ukrainian]
7. Erickson, D. (2015). American pig keeping technology (from weaning to slaughter). *Profitable pig farming*, 3(27), 64-67. [in Ukrainian]
8. Gerasimov, I., Baranovskyi, D., & Khokhlov, A. (2009). *Wild and domestic pigs*. Kharkiv: Espada. [in Ukrainian]
9. Lykhach, V. Ya. (2015). Technological features of raising piglets. *Animal husbandry of Ukraine*, 6, 11-13. [in Ukrainian]
10. Hnatyshyn, L. B. (2019). Trends in the pig industry in the organizational structure of agricultural production. *Market infrastructure*, 33, 160-165. [in Ukrainian]

Marat Ibbatulin, Doctor of Economic Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine

Bohdan Khahula, Doctor of Philosophy in Economics, Associate Professor of the Department of Management, Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine

Nadia Svynous, Doctor of Philosophy in the field of Management, Assistant, Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine

FORMATION OF STRATEGIC PRIORITIES FOR THE DEVELOPMENT OF PORK BREEDING IN AGRICULTURAL ENTERPRISES AS THE BASIS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE INDUSTRY AND FOOD SUPPLY OF THE COUNTRY

Abstract

The article is devoted to the formation of strategic priorities for the development of pig farming in agricultural enterprises, as the basis of innovative development of the industry and food supply of the country. Domestic pig farming as an industry began to revive and developed. Powerful factors of pressure on it are the constant increase in the cost of feed, energy resources, and veterinary services. Based on the generalization of the research results, we substantiated the strategic priorities in the development of pig farming for each of the investigated groups of agricultural enterprises - producers of pig farming products. It has been established that one of the main factors that will restrain the development of pig farming in the corporate sector of the agrarian economy, as an export-oriented industry, in the near future is a complex epizootic situation caused by the manifestation of ASF. Such a situation requires the state veterinary and phytosanitary service to intensify its activities in conducting monitoring and selective control on the ground.

It is obvious that state support by means of subsidizing agricultural producers working on technologies with low indicators and high resource intensity does not contribute to their achievement of production efficiency, but only slows down the process of their exit from the industry, which leads to the irrational spending of budget funds.

In order to effectively develop pig farming by enterprises of the corporate sector of the agrarian economy, it is necessary to simultaneously solve a number of tasks, namely: to create institutional and economic conditions for the involvement of average producers in terms of efficiency indicators

and production scales in the innovation-investment process for the development of resource-saving and ecologically safe innovative technologies in the shortest possible time; provide additional support to enterprises in the organization of production of their own grain feed, subsidizing the construction of feed mills and elevators, which will fully satisfy the existing needs of pork producers.

The effectiveness of the use of financial resources as budget allocations should be carried out on the basis of national and regional programs for the development of pig farming, indicating the sources of funding and forecast indicators of the development of the industry.

Keywords: pig farming; innovation; production; state support; agricultural enterprise.

Cite as: Ibbatulin, M., Khahula, B., and Svynous, N. (2022). Formation of strategic priorities for the development of pork breeding in agricultural enterprises as the basis of innovative development of the industry and food supply of the country. *Economic analysis*, 32 (4), 39-49. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.039>